

DE REGEL VAN AUGUSTINUS

vertaald door Vincent Hunink

integrale tekst gepubliceerd in:
De regel van Augustinus
ingeleid door Kees Fens, vertaald door Vincent Hunink
Athenaeum-Polak & Van Genneep, Amsterdam 2005

tweede, ongewijzigde, elektronische versie,
Nijmegen 2010

Deze versie is bedoeld voor privé-gebruik van lezers.
Op de tekst rust copyright.
Overname van passages in commerciële uitgaven is
alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van de
uitgever.

Graag ook een bericht aan de vertaler:
v.hunink@let.ru.nl

I

DE REGEL (*Praeceptum*)

De volgende punten schrijven wij u voor in acht te nemen, nu u in een klooster samenleeft.

EENDRACHT (1)

Kijk ten eerste naar de reden waarom u te samen bent gekomen: woon eensgezind in uw huis¹ en wees 'één van ziel en één van hart'² op weg naar God.

Noem niets uw eigendom, maar laat alles voor u gemeenschappelijk bezit zijn. Uw overste verstrekt aan ieder van u voedsel en kleding -- niet aan iedereen evenveel, want u bent niet allemaal even sterk, maar veeleer aan ieder al naar gelang zijn behoefte. Zo leest u het in de *Handelingen van de apostelen*: 'Zij bezaten alles gemeenschappelijk en ieder kreeg eruit verstrekt al naar gelang zijn behoefte.'³

Wie in de wereld enig bezit had moet bij zijn intrede in het klooster graag zien dat dit gemeenschappelijk wordt. Maar wie niets bezat mag in het klooster niet zoeken wat hij daarbuiten niet kon krijgen. Wel worden zulke mensen in hun zwakte waar nodig ondersteund, zelfs al waren zij toen zij nog buiten het klooster leefden zo arm dat zij niet eens aan de meest elementaire dingen konden komen. Alleen, zij moeten zich niet gelukkig prijzen dat zij nu aan voedsel en kleding kunnen komen zoals dat buiten niet ging. Ook moeten zij zich niets gaan verbeelden, omdat zij nu omgaan met mensen die zij buiten het klooster nooit durfden te benaderen. Laten zij juist hun hart verheffen en niet op zoek gaan naar aardse uiterlijkheden.⁴ Anders zouden alleen rijken iets aan kloosters hebben, maar armen niet: rijken worden er dan nederig terwijl armen er juist dikdoeners zouden worden.

Omgekeerd moeten mannen die in de wereld heel wat leken niet neerzien op hun broeders die de heilige gemeenschap zijn binnengaan vanuit een toestand van armoede. Niet de sociale positie van hun rijke ouders, maar de gemeenschap met hun arme broeders dient voor hen een bron van trots te worden. Zij hoeven zich niet beter te voelen dan de rest wanneer zij vanuit hun middelen iets bijdragen aan het gemeenschappelijk leven, en er is niet meer reden zich te laten voorstaan op hun rijkdom omdat zij die delen met een klooster, dan wanneer ze ervan zouden

profiteren in de wereld. Andere verkeerde eigenschappen komen steeds tot uiting in slechte handelingen, maar hoogmoed dreigt zelfs goede handelingen teniet te doen. Wat heb je eraan je bezit onder de armen te verdelen en zelf arm te worden, wanneer je ongelukkige ziel hoogmoediger wordt van het verachten van rijkdom dan van het bezit ervan?

Leef dus allemaal eensgezind en in harmonie, en eer God in elkaar: van Hem bent u tempels geworden.⁵

GEBED (2)

Wijd u trouw aan gebed⁶ op de daarvoor aangewezen uren en tijden. In de gebedsruimte doet niemand iets anders dan waarvoor die ruimte is bestemd en waarom hij zo heet. Sommigen willen er misschien ook buiten de aangewezen uren gaan bidden, als zij de tijd hebben. Zo worden zij dan niet gehinderd door iemand die meende dat hij daar iets anders kon gaan doen.

Wanneer u met psalmen en hymnen tot God bidt, laat dan in uw hart omgaan wat uw stem uitdraagt. En zing alleen de gedeelten waarvan u leest dat ze gezongen dienen te worden; als er niet staat dat een tekst gezongen wordt, zingt men die niet.

VERZORGING (3)

Beheers uw lichaam door middel van vasten en onthouding van eten en drinken, zoveel als uw gezondheid het toelaat. Wanneer iemand niet kan vasten, mag hij alleen iets tot zich nemen op het uur van het middagmaal, tenzij in geval van ziekte.

Wanneer u aan tafel gaat, luister dan naar wat u volgens de gewoonte wordt voorgelezen. Doe dit totdat u weer opstaat en zonder enige vorm van rumoer of protest. Er moet niet alleen voedsel door uw keel gaan, ook uw oren moeten hongeren naar het woord van God.⁷

Sommige mensen hebben een zwak gestel vanwege hun vroegere leefwijze. Als zij wat het eten betreft anders worden behandeld, moeten anderen dat niet bezwaarlijk of oneerlijk vinden: zijzelf zijn nu eenmaal sterker dankzij een andere leefwijze. Zij achten de zwakken dus niet gelukkiger omdat die mogen eten wat zijzelf niet krijgen, maar zijn juist blij dat zij iets kunnen opbrengen wat die anderen niet kunnen.

Zo kan het ook gebeuren dat mensen die vanuit een luxer leven in het klooster zijn ingetreden iets aan voedsel, kleding,

beddengoed of extra dekens krijgen wat anderen, die sterker en daardoor gelukkiger zijn, niet krijgen. Die laatsten mogen dan bedenken hoever die anderen vanuit hun wereldse bestaan zijn afgedaald tot dit leven, al halen ze dan niet de soberheid van anderen die fysiek sterker zijn. Niet iedereen moet willen wat men enkele anderen aan extra's ziet krijgen, want die worden daar niet mee geëerd maar ontzien. Anders zou in het klooster een afschuwelijke misstand opkomen: rijken die zo hard mogelijk werken en armen die een luxe leven leiden.

Zieken hebben natuurlijk te accepteren dat zij wat minder krijgen, zodat hun toestand niet verslechtert. Maar omgekeerd worden zij na hun ziekte zo behandeld dat zij snel weer aansterken, zelfs al zijn zij afkomstig uit de allerarmste milieu's. Hierbij staat hun recente ziekte dus zagezegd op één lijn met de vroegere manier van leven van de rijken.

Maar hebben zij hun krachten van weleer herwonnen, dan keren zij ook terug naar hun gelukkiger leefwijze. Die is voor dienaren van God des te passender naarmate zij minder nodig hebben. Het mag niet zo zijn dat zij uit genoeg dezelfde voorrechten behouden in hun herstelde conditie als hun zwakke conditie eerder noodzakelijk maakte. Wie soberheid het beste kan verdragen mag zich het rijkst beschouwen. Beter weinig behoeften dan veel bezit.

GEDRAG (4)

Geen opvallende kleren dragen. Probeer niet in de smaak te vallen door kleding maar door uw levenswandel.

Wanneer u ergens heengaat, loop dan samen, en blijf ook na aankomst op de bestemde plaats bij elkaar.

Of u nu loopt of stilstaat, bij al uw bewegingen mag u niemand aanstoot geven; alles moet passen bij uw heilige levensstaat.

Ook al valt uw oog eens op een vrouw, u mag de blik nooit strak op iemand gericht houden. Het is u niet verboden om naar vrouwen te kijken wanneer u zich normaal voortbeweegt, maar het is wel principieel verkeerd om hen te begeren of door hen begeerd te willen worden. Niet alleen door lichamelijk en emotioneel contact kan de begeerte naar vrouwen opkomen, maar ook door het elkaar zien. En zeg niet dat u een reine ziel hebt terwijl uw ogen onrein zijn, want een onrein oog is de bode van een onrein hart. Wanneer twee mensen elkaar zelfs zonder woorden in de ogen kijken en signalen van een onrein hart geven, wanneer zij seksueel

genoegen scheppen in elkaars passie, zelfs zonder enig onkuis lichamelijk contact, dan is de reinheid al verdwenen.

En wie zijn blik strak op een vrouw gericht houdt en het prettig vindt dat zij die beantwoordt, moet niet denken dat dit gedrag voor anderen onopgemerkt blijft. Het wordt beslist bij hem opgemerkt, en wel door mensen van wie hij dat niet vermoedt.

Maar goed, stel dat het verborgen blijft en door geen mens wordt opgemerkt, wat dan te denken van de grote Waarnemer van boven, voor wie niets verborgen kan blijven?⁸ Of moeten we aannemen dat Hij het niet ziet, omdat Hij met evenveel geduld ziet als zijn wijsheid groot is? Een heilig man moet dus vrezen God te mishagen,⁹ dan wil hij ook geen vrouw verkeerd behagen. Hij moet bedenken dat God alles ziet, dan wil hij ook geen vrouw verkeerd bezien. Juist hier wordt ons voorgehouden ontzag voor Hem te hebben, in het schriftwoord 'Een begerig oog is God een gruwel.'¹⁰

Wanneer u te samen bent in de kerk, en overal waar er vrouwen bij zijn, moet u op elkaars zuiverheid passen. Zo zal God, die in u woont, ook via uzelf op u passen.

En merkt u bij één van u iets van die brutale blikken waarover ik het had, geef dan direct een waarschuwing. Dan gaat het niet verder en kan de betrokkene zich dadelijk weer beteren.

Als u hem na die waarschuwing of op enig later tijdstip in dezelfde fout ziet vervallen, dan moet ieder die dat eventueel ontdekt hem aanwijzen als een gewonde die genezing behoeft. Maar eerst wijst men een of twee anderen op zijn gedrag. Zo kan hij bij monde van twee of drie man op zijn fout worden aangesproken¹¹ en blijft de schade dankzij gepaste strengheid beperkt.

Denk niet dat u kwaadwillend bent door anderen hierop te attenderen. Nee, u bent eerder schuldig wanneer u wel in staat bent uw broeders te beteren door anderen op hen te attenderen, maar het zwijgen ertoe doet en zo berust in hun ondergang. Als uw broeder ergens op zijn lichaam een wond had die hij verborgen wilde houden uit angst voor de behandeling, zou uw zwijgen dan geen blijk van wreedheid zijn? Is anderen erop attenderen dan niet juist een blijk van mededogen? Eens te meer moet u dus zijn gedrag bekend maken. Zo voorkomt u dat zijn hart raakt aangetast, wat levensbedreigender is.

Maar voordat men anderen op hem wijst die hem op zijn fout kunnen aanspreken als hij blijft ontkennen, wordt hij eerst nog bij de overste gebracht. Heeft hij ondanks waarschuwingen zijn gedrag niet gebeterd, dan helpt een stevig gesprek onder vier ogen misschien nog, zodat anderen er buiten kunnen blijven. Blijft hij echter ontkennen, dan haalt men zonder dat hij het weet anderen

erbij. Zo krijgt hij ten overstaan van allen niet zozeer één getuige tegen zich, maar wordt zijn schuld door twee of drie man vastgesteld.

Is dat eenmaal gebeurd, dan is het aan de overste, of eventueel de voor hen verantwoordelijke priester, om te beoordelen welke straf de broeder zal ondergaan om zich te beteren. Als hij die straf weigert, moet hij uit uw gemeenschap worden verstoten, zelfs al wil hij zelf niet opstappen. Ook dit is geen blijk van wreedheid maar van mededogen: zo treedt er geen gevaarlijke besmetting op, waaraan een grote groep zou bezwijken.

Wat ik nu gezegd heb over begerige blikken geldt ook voor andere zonden. Men moet die even zorgvuldig en getrouw achterhalen, verhinderen, bekend maken, aan de kaak stellen en bestraffen, vanuit liefde voor de mensen en afkeer voor hun fouten.

Soms gaat iemand zover het verkeerde pad op dat hij heimelijk van een vrouw brieven of cadeautjes aanneemt. Komt hij daar uit zichzelf voor uit, dan moet men hem sparen en voor hem bidden. Wordt hij echter betrapt en blijkt hij schuldig, dan krijgt hij een zware straf, naar het oordeel van de priester of de overste.

GEZAMENLIJKE ZORG (5)

Bewaar uw kleren allemaal bij elkaar, onder toezicht van een of twee man, of zoveel als er nodig zijn om ze op te schudden zodat ze motvrij blijven. Zoals u zich voedt uit één voorraadkamer, zo kleedt u zich uit één garderobe. En waar mogelijk maakt het u niet uit wat u al naar gelang het seizoen te dragen krijgt. En ook niet of elk van u terugkrijgt wat hij heeft ingeleverd dan wel iets anders wat een ander heeft gedragen, zolang aan elk van u maar niet wordt onthouden wat hij nodig heeft.¹²

Als hierover protest of gemor opkomt, wanneer iemand bijvoorbeeld klaagt dat hij iets slechters terugkrijgt dan wat hij eerst had, en dat het beneden zijn waardigheid is kleren te dragen die eerder door een andere broeder zijn gedragen, dan valt hieruit een les te trekken: er schort nog heel wat aan uw innerlijk, aan een heilige staat van uw hart, wanneer u ruziet over uw uiterlijke staat.

Wordt uw zwakheid niettemin door de vingers gezien en krijgt u dus terug wat u hebt ingeleverd, lever dan alles tenminste op één plaats in, waar het onder gezamenlijk toezicht wordt bewaard.

Hierbij staat voorop dat niemand werkt ten bate van zichzelf. Al uw werk gebeurt in het gemeenschappelijk belang, en wel met groter inzet en meer energie dan wanneer ieder van u zijn

eigen dingen zou doen ten bate van zichzelf. Over de liefde staat geschreven dat zij 'niet op eigenbelang uit is'.¹³ Dit moeten we zo begrijpen dat zij het gezamenlijke belang stelt boven het eigenbelang, niet het eigenbelang boven het gezamenlijk belang. Hoe beter u dus het gezamenlijk belang behartigt boven uw eigen belang, des te verder bent u al gekomen, zo mag u zich realiseren. Zo kan bij alle menselijke noden van voorbijgaande aard iets naar boven komen wat blijvend is: de liefde.

Hieruit volgt dus ook dat als iemand zijn zoons of familieleden in het klooster iets ten geschenke geeft, een kledingstuk of iets anders wat als essentieel geldt, dit niet in het geheim mag worden aangenomen. Zoiets komt dan juist bij het gezamenlijk gezit, en de overste kan het ter beschikking stellen aan wie het nodig heeft.

Het wassen van uw kleren gebeurt naar het oordeel van de overste, ofwel door uzelf, ofwel door wassers. Er mag zich in de ziel geen vuil ophopen door een overdreven verlangen naar schone kleren.

Wassen van het lichaam mag niet geweigerd worden, als de gezondheid het vereist. Maar dit gebeurt dan zonder morren en op doktersadvies. Eventueel doet men zelfs tegen zijn zin, op bevel van de overste, wat omwille van de gezondheid moet gebeuren. Maar heeft men er zin in terwijl het nergens goed voor is, dan geeft men geen gehoor aan zijn eigen verlangen. Soms gelooft men namelijk dat iets prettigs baat brengt, terwijl het eigenlijk schadelijk is.

In alle geval, als een dienaar van God zegt dat hij ergens pijn heeft, ook al is die pijn niet vast te stellen, wordt hij zonder meer geloofd. Maar over de vraag of ter genezing van die pijn iets prettigs het juiste middel is, raadplege men bij onzekerheid de dokter.

Bezoek aan het badhuis, of waar men ook maar heen moet, gebeurt nooit met minder dan twee of drie man. En wie ergens heen moet gaat niet met begeleiders naar keuze, maar met degenen die de overste aanwijst.

De ziekenzorg, inclusief de nazorg voor herstellenden en de zorg voor wie ook zonder koorts ergens last van heeft, wordt toevertrouwd aan één man. Hij is degene die uit de voorraadkamer haalt wat hij ziet dat ieder nodig heeft.

De beheerders van de voorraadkamer, de kleren of de boeken staan hun medebroeders zonder morren ten dienst. Boeken kan men elke dag op een vast tijdstip aanvragen; een aanvraag buiten die tijd wordt niet ingewilligd. Maar wanneer het mensen ontbreekt aan de benodigde kledingstukken of schoenen en zij

daarom verzoeken, krijgen zij die van de verantwoordelijken zonder uitstel verstrekt.

CONFLICTEN (6)

Maak in het geheel geen ruzie of beëindig ruzies zo snel mogelijk. Anders groeit de woede nog uit tot haat en maakt ze de splinter tot een balk¹⁴ en de ziel tot moordenaar. Want zo staat het er: 'Wie zijn broeder haat is een moordenaar.'¹⁵

Wie een ander met beledigingen, lelijke woorden of zelfs beschuldigingen heeft gekwetst, moet ervoor zorgen zo snel mogelijk weer goed te maken wat hij heeft gedaan. En degene die is gekwetst vergeeft hem dan zonder mitsen en maren. Was de kwetsing over en weer, dan vergeven ze elkaar over en weer hun schuld. Dit is vooral met het oog op uw gebed: hoe vaker u het bidt, des te zuiverder moet het zijn.¹⁶

Liever trouwens een driftkop die snel om vergeving vraagt zodra hij beseft dat hij een ander onrecht heeft gedaan, dan een binnenvetter die zich er maar moeilijk toe kan zetten vergiffenis te vragen. Maar als iemand nooit om vergiffenis wil vragen of dit niet van harte doet, is het zinloos dat hij in het klooster zit, ook al wordt hij er niet uitgezet.

Spreek daarom geen harde woorden. En zijn ze u eenmaal over de lippen gekomen, deins er dan niet voor terug diezelfde lippen te gebruiken voor het genezende woord: ze brachten ook de wonde toe.

Wanneer het echter de orde in huis is die u ertoe brengt harde woorden te spreken om jongeren tot de orde te roepen, en u merkt dat u hierbij de juiste maat te buiten gaat, dan wordt niet van u gevraagd hun om vergiffenis te vragen. Anders legt u een te grote nederigheid aan de dag tegenover degenen die onderdanig moeten blijven, wat afbreuk doet aan uw gezag. Maar vergiffenis moet u dan wel vragen aan de Heer van allen. Hij weet hoezeer u het beste met hen voor heeft, ook al pakt u ze harder aan dan nodig, en hoezeer u van hen houdt. Uw onderlinge liefde moet echter niet lichamelijk zijn, maar geestelijk.

LEIDING (7)

De overste wordt gehoorzaamd als een vader. Men geeft hem daarbij alle eer, om niet in hem God te beledigen. Dit geldt nog veel sterker voor een priester die zorg draagt voor u allen.

Dit alles moet worden nageleefd, en als iets niet is nageleefd gaat men daar niet achteloos aan voorbij maar wordt de fout zorgvuldig verbeterd en rechtgezet. Dit is bovenal de taak van de overste, met dien verstande dat hij de priester, die bij u een groter gezag heeft, alles voorlegt wat zijn eigen bereik of krachten te boven gaat.

De man die bij u overste is moet niet denken dat hij macht heeft en de baas is, maar acht zich gelukkig dat hij dient in liefde. Door uw achting voor hem staat hij boven u, maar door zijn vrees voor God zit hij aan uw voeten. Tegenover allen betoont hij zich een voorbeeld in goede werken; hij wijst druktemakers terecht, troost de kleinmoedigen, vangt zwakken op en heeft geduld met iedereen.¹⁷ Hij houdt van de orde in huis en dwingt er respect voor af. En hoewel beide nodig is, moet hij van u eerder liefde dan vrees willen krijgen, altijd vanuit de gedachte dat hij God rekenschap zal moeten afleggen over u.

Zorgt u er dus voor te gehoorzamen, niet alleen uit bekommering om uzelf, maar ook om hem: zo hoog als hij bij u staat, zo groot is het gevaar waarin hij verkeert.

DEZE REGEL (8)

De Heer geve dat u dit alles met liefde in acht neemt, als liefhebbers van geestelijke schoonheid, met de goede geur van Christus¹⁸ om u heen dankzij uw levenswijze. U staat niet als slaven onder de wet, maar als vrije mensen onder de genade.¹⁹

Eens per week wordt dit boekje u voorgelezen, zodat u zich erin kunt spiegelen, om te zien of u niets vergeet en verwaarloost. Constateert u dat u doet wat daarin staat, dank dan de Heer, de gever van alle goeds. Maar ziet een van u dat hij nog ergens in tekort schiet, dan moet hij het verleden betreuren en voor de toekomst opletten. Laat hij bidden dat hem zijn schuld wordt vergeven en hij niet in bekoring wordt geleid.²⁰

II HUISREGELS BINNEN HET KLOOSTER (*Ordo monasterii*)

Bovenal, dierbare broeders, geldt: houd van God en vervolgens ook van uw naaste.²¹ Want dat zijn de belangrijkste voorschriften die wij hebben gekregen.

GELEDEN EN PSALMEN (2)

Hoe moeten we bidden en psalmen zeggen? Dat zal ik nu aangeven. In het morgengebed worden drie psalmen gezegd: psalm 62, 5 en 89.²² Op het derde uur²³ komt eerst een psalm met beurtzang, dan volgen twee antifonen, lezing en slotgebed. Op dezelfde wijze gaat het op het zesde en negende uur. Bij de avonddienst komt een psalm met beurtzang, dan vier antifonen, nog een psalm met beurtzang, lezing en slotgebed. En op een geschikt moment na de avonddienst, als iedereen zit, volgen lezingen. Daarna worden de gebruikelijke psalmen voor het slapengaan gezegd.

Nachtelijke gebeden: in de maanden november, december, januari en februari twaalf antifonen, zes psalmen en drie lezingen; in maart, april, september en oktober tien antifonen, vijf psalmen en drie lezingen; in mei, juni, juli en augustus acht antifonen, vier psalmen en twee lezingen.

DAGINDELING (3)

Men werkt van 's ochtends vroeg tot het zesde uur. Het zesde tot het negende uur is vrij voor lectuur. Daarna worden de boeken ingeleverd en is er een maaltijd. Vervolgens werkt men in de tuin of waar het maar nodig is, tot aan het uur van de avonddienst.

EIGENDOM (4)

Niemand mag iets voor zichzelf als eigendom claimen, of het nu gaat om kleding of om wat dan ook. Wij willen namelijk een leven leiden als van de apostelen.

GEHOORZAAMHEID (5-6)

Niemand doet iets onder gemor. Dan wordt hij niet veroordeeld zoals mensen die morren, waardoor hij te gronde gaat.

De broeders moeten getrouw gehoorzamen. Hun vader eren zij na God en zij betonen respect voor hun overste, zoals dat heilige mannen past.

TAFELGEWOONTEN (7)

Aan tafel gezeten zwijgt men en luistert naar de lezing. Als er iets nodig is, bekommert de overste zich erom. Zaterdags en zondags, zoals is vastgesteld, kan wie dat wil wijn krijgen.

DIENST BUITEN HET KLOOSTER (8)

Als er iets voor het klooster moet worden gehaald, gaan er twee man op uit. Niemand mag zonder toestemming eten of drinken buiten het klooster. Dat past namelijk niet bij de vaste ordening van het klooster.

Als er broeders worden uitgestuurd om producten van het klooster te verkopen, moeten ze goed uitkijken dat ze niets tegen hun opdracht doen. Laten ze beseffen dat ze God kunnen verbitteren via zijn dienaren. En als ze iets aanschaffen ten behoeve van het klooster, handelen ze zorgvuldig en getrouw, als dienaren van God.

WERK (9)

Voor geklets is bij hen geen plaats. Vanaf de vroege ochtend zetten zij zich aan hun werk en na de gebeden van het derde uur gaan ze evenzo weer aan het werk. Ze mogen niet ergens gaan staan praten, tenzij over iets wat nuttig is voor de ziel. Men werkt zittend en zwijgend, tenzij het werk vereist dat iemand iets zegt.

SANCTIES (10)

Als iemand zich niet alle moeite getroost dit alles te vervullen, gesteund door het erbarmen van de Heer, maar juist een arrogante houding aanneemt en erop neerkijkt, dan krijgt hij een

De regel van Augustinus, vertaald door Vincent Hunink,
Athenaeum-Polak & Van Gennep, Amsterdam 2005
tweede, elektronische versie 2010
www.vincenthunink.nl
[12 van 36]

waarschuwing, een- en andermaal. En betert hij zich niet? Laat hem beseffen dat hij dan valt onder de sancties van het klooster, zoals dat hoort. En als zijn leeftijd er nog naar is, krijgt hij zelfs een pak slaag.

DEZE HUISREGELS (11)

Neem dit alles in naam van Christus getrouw en vroom in acht! Zo zult u zelf voortgang boeken en zal onze blijdschap over uw heil niet gering zijn. Amen.

III

ERNSTIGE WAARSCHUWING

(Obiurgatio)

(Brief 111,1-4)

Augustinus groet <...>²⁴ in de Heer.

Zoals de strengheid bereid is tot het bestraffen van aangetroffen misstanden, zo wil de liefde niets te straffen aantreffen. Vandaar dat ik niet naar u ben toegekomen, ondanks uw verzoek om mijn aanwezigheid: het zou mij niet de vreugde van uw vrede geven maar uw onenigheid vergroten. Want hoe zou ik mijn schouders erover kunnen ophalen of het onbestraft kunnen laten als u ook in mijn bijzijn zo'n grote ruzie zou maken? Nu ik er niet bij ben ontgaat het mijn ogen, maar mijn oren gonzen al van uw kreten!

Uw opstandigheid zou misschien nog groter zijn in mijn aanwezigheid. Dan zou ik u namelijk moeten weigeren wat u vroeg. Dat was namelijk niet in uw belang en in strijd met de gezonde discipline, en het zou een heel gevaarlijk precedent scheppen. Zo zou ik u dus niet aantreffen zoals ik dat wil, en u mij niet zoals u dat wilde.

Paulus schrijft het als volgt aan de Korintiërs: 'Ik roep God op als mijn getuige, ik zweer bij mijn leven; het is om u te sparen dat ik nog niet naar Korinte ben gekomen. We willen niet heersen over uw geloof maar meewerken aan uw vreugde.'²⁵ Dat zeg ik u ook, 'het is om u te sparen' dat ik niet naar u ben toegekomen. En ook mijzelf heb ik gespaard, om niet over u 'verdriet op verdriet te voelen'.²⁶ Ik heb ervoor gekozen mijn gezicht niet bij u te laten zien, maar voor u mijn hart bij God uit te storten.²⁷ U loopt een groot gevaar, en op die zaak wilde ik niet bij u ingaan met woorden maar bij God met tranen.

Hopelijk laat hij mijn vreugde niet verkeren in smart. Normaal gesproken verheug ik mij zo over u! Temidden van al het aanstootgevende waar deze wereld overal van uitpuilt, put ik altijd een beetje troost uit de gedachte aan uw omvangrijke gemeenschap, uw reine liefde, uw heilige levenswandel en de genade Gods die u in zo ruime mate is geschonken: niet alleen ziet u af van een lichamelijk huwelijk maar ook kiest u voor een gemeenschap waar u eensgezind in uw huis woont,²⁸ om 'één van ziel en één van hart'²⁹ op weg te zijn naar God.

Wanneer ik deze goede eigenschappen van u zie, deze gaven Gods, dan wordt mijn hart wel geteisterd door tal van

stormen die voortkomen uit kwaad van elders, maar vindt het toch altijd een soort rust. 'U was zo goed op weg. Wie heeft u behekt? Die overtuiging komt niet van God die u heeft geroepen. Een beetje desem...³⁰ -- het vervolg wil ik niet citeren. Nee, het is eerder mijn wens, mijn gebed, mijn oproep, dat juist die desem weer beter wordt, niet dat het hele deeg slechter wordt, zoals al bijna was gebeurd.

Als u dan weer in gezond verstand bent opgebloeid, 'bid dan dat u niet in bekoring komt',³¹ en niet wederom 'in tweedracht, afgunst, twisten, onmin, oproer en gekonkel'.³² Want wij hebben de tuin des Heren niet bij u beplant en besproeid³³ om deze doorns van u te oogsten.³⁴

Maar als u in uw zwakheid nog altijd ruzie maakt, bid dan dat u bevrijd wordt uit de bekoring.³⁵ En wat betreft de vrouwen die de onrust bij u veroorzaken: als zij dat nog altijd doen en zich niet beteren zullen zij hun veroordeling dragen, wie ze ook zijn.³⁶

Bedenk eens hoe ellendig het is dat wij ons in eenheid verheugen over de Donatisten³⁷ maar wel interne scheuringen in uw klooster moeten betreuren! Houd vast aan uw goede levensplan en u zult niet van overste willen veranderen. Met haar bij u in het klooster hebt u het zovele jaren volgehouden, en u bent erdoor gegroeid in aantal en leeftijd. Als een moeder heeft zij u gebaard, niet met haar schoot maar met haar geest. Ja, zij was het, haar trof u daar aan, u allen die er aankwam, of zij nu welkome dienst vervulde aan haar heilige overste, mijn zuster, of zelfs persoonlijk overste was en u opving. Onder haar leiding bent u geschoold, onder haar leiding gesluierd, onder haar leiding vermenigvuldigd, en nu maakt u zo'n drukte dat wij haar moeten vervangen! U zou juist moeten treuren als wij haar bij u vervangen wilden! Zij is het die u hebt leren kennen, zij is het naar wie u bent toegekomen, zij is het die u boven u hebt gehad, zovele jaren van groei.

Nieuwe leiding hebt u niet gekregen, met uitzondering van de priester-overste.³⁸ Is het misschien vanwege hem dat u nu iets nieuws wilt? Is het uit afgunst jegens hem dat u nu zo rebelleert tegen uw moeder? Waarom hebt u dan niet liever verzocht om vervanging van hém? Als u daarvoor terugschrikt -- ik weet hoeveel respect en liefde u in Christus voor hem heeft --, waarom dan niet minstens ook voor dat andere?

In zijn leiding aan u wordt de priester-overste nu zo gedwarsboomd dat hij liever zelf bij u weg wil dan dat hij door uw toedoen zo'n slechte reputatie krijgt. Anders zegt men nog dat u alleen om een andere overste hebt gevraagd omdat u hem als priester-overste hebt gekregen.

De regel van Augustinus, vertaald door Vincent Hunink,
Athenaeum-Polak & Van Gennep, Amsterdam 2005
tweede, elektronische versie 2010
www.vincenthunink.nl
[15 van 36]

Moge God rust en orde brengen in uw hart! Laat het werk van de duivel niet de overhand in u krijgen, maar laat de vrede van Christus in uw harten overwinnen.³⁹ Wees niet terneergeslagen omdat u uw zin niet krijgt of beschaamd omdat u iets wilde wat u niet behoorde te willen, zodat u van schaamte uw dood tegemoet rent. Nee, kom liever tot inkeer en hernieuw zo uw heil. En het is niet de inkeer van de verrader Judas die u moet hebben, maar de tranen van Petrus de herder.⁴⁰

BIJLAGE 1:
DE REGEL (versie voor vrouwen)
(*Regularis Informatio*)

De volgende punten schrijven wij u voor in acht te nemen, nu u in een klooster samenleeft.

EENDRACHT (1)

Kijk ten eerste naar de reden waarom u te samen bent gekomen: woon eensgezind in uw huis⁴¹ en wees 'één van hart en één van ziel'⁴² op weg naar God.

Noem niets uw eigendom, maar laat alles voor u gemeenschappelijk bezit zijn. Uw overste verstrekt aan ieder van u voedsel en kleding -- niet aan iedereen evenveel, want u bent niet allemaal even sterk, maar aan ieder al naar gelang behoefte. Zo leest u het in de *Handelingen van de apostelen*: 'Zij bezaten alles gemeenschappelijk en ieder afzonderlijk kreeg eruit verstrekt al naar gelang zijn behoefte.'⁴³

Een vrouw die in de wereld enig bezit had moet bij haar intrede in het klooster graag zien dat dit gemeenschappelijk wordt. Maar wie niets bezat mag in het klooster niet zoeken wat zij daarbuiten niet kon krijgen. Wel worden zulke vrouwen in hun zwakte waar nodig ondersteund, zelfs al waren zij toen zij nog buiten het klooster leefden zo behoeftig dat zij niet eens aan de meest elementaire dingen konden komen. Maar nu moeten zij zich niet gelukkig prijzen dat zij aan voedsel en kleding kunnen komen zoals dat buiten niet is gegaan. Ook moeten zij zich helemaal niets gaan verbeelden, omdat zij nu omgaan met vrouwen die zij buiten het klooster nooit durfden te benaderen. Laten zij juist hun hart verheffen en niet op zoek gaan naar aardse zaken.⁴⁴ Anders zouden alleen rijken iets aan kloosters hebben, maar armen niet: rijken worden er dan nederig terwijl armen er juist dikdoeners zouden worden.

Omgekeerd moeten vrouwen die in de wereld heel wat leken niet neerzien op hun zusters die de heilige gemeenschap zijn binnengaan vanuit een toestand van armoede. Niet de sociale positie van hun rijke ouders, maar de gemeenschap met hun arme zusters dient voor hen een bron van trots te worden. Zij hoeven zich niet beter te voelen dan de rest wanneer zij vanuit hun middelen iets bijdragen aan het gemeenschappelijk leven, en er is niet meer reden zich te laten voorstaan op hun rijkdom omdat zij

die delen met een klooster, dan wanneer ze ervan zouden profiteren in de wereld. Andere verkeerde eigenschappen komen steeds tot uiting in slechte handelingen, maar hoogmoed dreigt zelfs goede handelingen teniet te doen. Wat heb je eraan je bezit onder de armen te verdelen en zelf arm te worden, wanneer je ongelukkige ziel hoogmoediger wordt van het verachten van spullen dan van het bezit ervan?

Leef dus allemaal eensgezind en in harmonie, en eer God in elkaar: van Hem bent u tempels geworden.⁴⁵

GEBED (2)

Wijd u trouw aan gebed⁴⁶ op de daarvoor aangewezen uren en tijden. In de gebedsruimte doet niemand iets anders dan waarvoor die ruimte is bestemd en waarom hij zo heet. Sommige zusters willen er misschien ook buiten de aangewezen uren gaan bidden, als zij de tijd hebben. Zo worden zij dan niet gehinderd door anderen die daar iets anders wilden doen.

Wanneer u met psalmen en hymnen tot God bidt, laat dan in uw hart omgaan wat uw stem uitdraagt. En zing alleen de gedeelten waarvan u leest dat ze gezongen dienen te worden; als er niet staat dat een tekst gezongen wordt, zingt men die niet.

VERZORGING (3)

Beheers uw lichaam door middel van vasten en onthouding van eten en drinken, zoveel als uw gezondheid het toelaat. Wanneer iemand niet kan vasten, mag zij alleen iets tot zich nemen op het uur van het middagmaal, tenzij in geval van ziekte.

Wanneer u aan tafel gaat, luister dan naar wat u volgens de gewoonte wordt voorgelezen. Doe dit totdat u weer opstaat en zonder enige vorm van rumoer of protest. Er moet niet alleen voedsel door uw keel gaan, ook uw oren moeten het woord van God opnemen.⁴⁷

Sommige vrouwen hebben een zwak gestel vanwege hun vroegere leefwijze. Als zij wat het eten betreft anders worden behandeld, moeten anderen dat niet bezwaarlijk of oneerlijk vinden: zijzelf zijn nu eenmaal sterker dankzij een andere leefwijze. Zij achten de zwakken dus niet gelukkiger omdat die eten mogen wat zijzelf niet krijgen, maar zijn juist blij dat zij iets kunnen opbrengen wat die anderen niet kunnen.

Zo kan het ook gebeuren dat vrouwen die vanuit een luxer leven in het klooster zijn ingetreden iets aan voedsel, kleding, beddengoed of extra dekens krijgen wat anderen, die sterker en daardoor gelukkiger zijn, niet krijgen. Die laatsten mogen dan bedenken hoever die anderen vanuit hun wereldse bestaan zijn afgedaald tot dit leven, al halen ze dan niet de soberheid van anderen die lichamelijk sterker zijn. En zij moeten zich er niet aan storen als zij hen wat extra's zien krijgen, want ze worden daar niet mee geëerd maar ontzien. Anders zou in het klooster een afschuwelijke misstand opkomen: rijken die zo hard mogelijk werken en armen die een luxe leven leiden.

Zieken hebben natuurlijk te accepteren dat zij wat minder krijgen, zodat hun toestand niet verslechtert. Maar omgekeerd worden zij na hun ziekte zo behandeld dat zij snel weer aansterken, zelfs al zijn zij afkomstig uit de allerarmste milieus. Hierbij staat hun recente ziekte dus zagezegd op één lijn met de vroegere manier van leven van de rijken.

Maar hebben zij hun krachten van weleer herwonnen, dan keren zij ook terug naar hun gelukkiger leefwijze. Die is voor dienaressen van God des te passender naarmate zij minder nodig hebben. Het mag niet zo zijn dat zij naar believen dezelfde voorrechten behouden in hun herstelde conditie als hun zwakke conditie eerder noodzakelijk maakte. Wie soberheid het beste verdragen kan mag zich het rijkst achten. Beter weinig behoeften dan veel bezit.

GEDRAG (4)

Geen opvallende kleren dragen. Probeer niet in de smaak te vallen door kleding maar door uw levenswandel. Uw hoofdbedekking mag niet zo dun zijn dat de haarnetjes eronder zichtbaar worden. Laat geen enkel deel van uw haar onbedekt. Buiten het klooster mag u het niet nonchalant laten vallen en ook niet zorgvuldig opmaken.

Wanneer u ergens heengaat, loop dan samen, en blijf ook na aankomst op de bestemde plaats bij elkaar.

Of u nu loopt of stilstaat, in uw kleding en in al uw bewegingen mag u niemands lust opwekken. Het moet zo zijn dat alles past bij uw heilige levensstaat.

Ook al valt uw oog eens op een man, u mag de blik nooit strak op iemand gericht houden. Het is u niet verboden om naar mannen te kijken wanneer u zich normaal voortbeweegt, maar wel om hen te begeren of door hen begeerd te willen worden. Niet alleen door lichamelijk contact maar ook door emotioneel contact

kan de begeerte van vrouwen opkomen, en ook door het elkaar zien. En zeg niet dat u een reine ziel hebt terwijl uw ogen onrein zijn, want een onrein oog is de bode van een onrein hart. Wanneer twee mensen elkaar zelfs zonder woorden in de ogen kijken en signalen van een onrein hart geven, wanneer zij seksueel genoeg scheppen in elkaars passie, zelfs zonder enig onkuis lichamelijk contact, dan is de reinheid al verdwenen.

En wie zijn blik strak op een man gericht houdt en het prettig vindt dat hij die beantwoordt, moet niet denken dat dit gedrag onopgemerkt blijft voor anderen. Het wordt beslist opgemerkt, en wel door mensen van wie zij dat niet vermoedt.

Maar goed, stel dat het verborgen blijft en door geen mens wordt opgemerkt, wat dan te denken van de grote Waarnemer hierboven, voor wie niets verborgen kan blijven?⁴⁸ Of moeten we aannemen dat Hij het niet ziet, omdat Hij met evenveel geduld ziet als zijn wijsheid groot is? Een heilige vrouw moet dus vrezen God te mishagen,⁴⁹ dan wil zij ook geen man verkeerd behagen. Zij moet bedenken dat God alles ziet, dan wil zij ook geen man verkeerd bezien. Juist hier wordt ons voorgehouden ontzag voor Hem te hebben, in het schriftwoord 'Een begerig oog is God een gruwel.'⁵⁰

Wanneer u te samen bent in de kerk, en overal waar er mannen bij zijn, moet u op elkaars zuiverheid passen. God, die in u woont, past dan ook via uzelf op u op.

En merkt u bij één van u iets van die brutale blikken waarover ik het had, geef haar dan direct een waarschuwing. Dan gaan haar neigingen niet verder en kunnen ze dadelijk worden gecorrigeerd.

Als u haar na die waarschuwing of op enig later tijdstip in dezelfde fout ziet vervallen, dan moet iedere zuster die dat eventueel ontdekt haar aanwijzen als een gewonde die genezing behoeft. Maar eerst wijst men een of twee anderen op haar gedrag. Zo kan zij bij monde van twee of drie zusters op haar fout worden aangesproken⁵¹ en blijft de schade dankzij gepaste strengheid beperkt.

Denk niet dat u kwaadwillend bent door anderen op deze dingen te attenderen. Nee, u bent eerder schuldig wanneer u wel in staat bent uw zusters te beteren door anderen op hen te attenderen, maar het zwijgen ertoe doet en zo berust in hun ondergang. Als uw zuster ergens op haar lichaam een wond had die zij verborgen wilde houden uit angst voor het mes, zou uw zwijgen dan geen blijk van wreedheid zijn? Is anderen erop attenderen dan niet juist een blijk van mededogen? Eens te meer moet u dus haar gedrag bekend maken. Zo voorkomt u dat haar hart raakt aangetast, wat levensbedreigender is.

Maar voordat men anderen op haar wijst die haar op haar fout kunnen aanspreken als zij blijft ontkennen, wordt zij eerst nog bij de overste gebracht. Dan helpt een indringend gesprek onder vier ogen misschien nog, zodat anderen er buiten kunnen blijven. Blijft zij echter ontkennen, dan haalt men anderen bij die leugenaars. Zo krijgt zij ten overstaan van allen niet zozeer één getuige tegen zich, maar wordt haar schuld door twee, ja, drie zusters vastgesteld.

Is dat eenmaal gebeurd, dan is het aan de overste of de priester om te beoordelen welke sanctie de zuster zal ondergaan om zich te beteren. Als zij die weigert en niet uit eigen beweging opstapt, moet zij uit uw gemeenschap worden verstoten. Dit is geen blijk van wreedheid maar van mededogen: zo treedt er geen gevaarlijke besmetting op, waaraan een grote groep zou bezwijken.

Wat ik nu gezegd heb over begerige blikken geldt ook voor andere zonden. Men moet die even zorgvuldig achterhalen, verhinderen, bekend maken, aan de kaak stellen en bestraffen, vanuit liefde voor de mensen en afkeer voor hun fouten.

Soms gaat iemand zover het verkeerde pad op dat zij heimelijk van een man brieven of cadeautjes aanneemt. Komt zij daar uit zichzelf voor uit, dan moet men haar sparen en voor haar bidden. Wordt zij echter betrapt en blijkt zij schuldig, dan krijgt zij een zware straf, naar het oordeel van de overste of de priester of eventueel de bisschop.

GEZAMENLIJKE ZORG (5)

Bewaar uw kleren allemaal onder toezicht van een of twee zusters, of zoveel als er nodig zijn om ze op te schudden zodat ze motvrij blijven. Zoals u zich voedt uit één voorraadkamer, zo moet u zich kleden uit één garderobe. En waar mogelijk maakt het u niet uit wat u al naar gelang het seizoen, te dragen krijgt. En ook niet of elk van u terugkrijgt wat zij heeft ingeleverd dan wel iets anders wat een ander heeft gedragen, zolang aan elk van u maar niet wordt onthouden wat zij nodig heeft.⁵²

Als hierover protest of gemor opkomt, wanneer iemand bijvoorbeeld klaagt dat zij iets slechters terugkrijgt dan wat zij eerst had, en vindt dat het beneden haar waardigheid is kleren te dragen die eerder door een andere zuster zijn gedragen, dan valt hieruit een les te trekken: er schort nog heel wat aan uw innerlijk, aan een heilige staat van uw hart, wanneer u ruziet over uw uiterlijke staat.

Wordt uw zwakheid niettemin door de vingers gezien en krijgt u dus terug wat u hebt ingeleverd, lever dan alles tenminste op één plaats in, waar het onder gezamenlijk toezicht wordt bewaard.

Hierbij staat voorop dat niemand werkt ten bate van zichzelf, noch voor kleding, noch voor beddengoed, noch voor ondergoed, jassen of hoofddeksels. Al uw werk gebeurt in het gemeenschappelijk belang, en wel met groter inzet en meer energie dan wanneer u uw eigen dingen zou doen ten bate van uzelf. Over de liefde staat geschreven dat zij 'niet op eigenbelang uit is'.⁵³ Dit moeten we zo begrijpen dat zij het gezamenlijke belang stelt boven het eigenbelang, niet het eigenbelang boven het gezamenlijk belang. Hoe beter u dus het gezamenlijk belang behartigt boven het eigen belang, des te verder bent u al gekomen, zo mag u zich realiseren. Zo kan bij alle menselijke noden van voorbijgaande aard iets naar boven komen wat blijvend is: de liefde.

Hieruit volgt dus ook dat hetgeen een man of vrouw aan dochters of familieleden in het klooster ten geschenke geeft, een kledingstuk of iets anders wat als essentieel geldt, niet in het geheim mag worden aangenomen. Zoiets komt dan bij het gezamenlijk gezit, en de overste kan het ter beschikking stellen aan wie het nodig heeft. Als iemand iets verstoopt wat haar is gegeven, wordt zij veroordeeld voor diefstal.

Het wassen van uw kleren gebeurt naar het oordeel van de overste, ofwel door uzelf, ofwel door wassers. Er mag zich in de ziel geen vuil ophopen door een overdreven verlangen naar schone kleren.

Wassen van het lichaam en gebruik van het bad vindt niet voortdurend plaats, maar om de zoveel tijd zoals gebruikelijk, dat wil zeggen eens per maand. Maar als de gezondheid een bad vereist, wordt dit niet te lang uitgesteld. Dit gebeurt dan zonder morren en op doktersadvies. Eventueel doet men zelfs tegen de zin, op bevel van de overste, wat omwille van de gezondheid moet gebeuren. Maar heeft men er zin in terwijl het nergens goed voor is, dan wordt geen gehoor gegeven aan het eigen verlangen. Soms gelooft men namelijk dat iets prettigs baat brengt, terwijl het eigenlijk schadelijk is.

In alle geval, als een dienaar van God zegt dat zij ergens pijn heeft, ook al is die pijn niet vast te stellen, wordt zij zonder meer geloofd. Maar over de vraag of ter genezing van die pijn iets prettigs het juiste middel is, raadplege men bij onzekerheid de dokter.

Bezoek aan het badhuis, of waar men ook maar heen moet, gebeurt nooit met minder dan drie zusters. En wie ergens heen moet gaat niet met begeleidsters naar keuze, maar met degenen die de overste aanwijst.

De ziekenzorg, inclusief de nazorg voor herstellenden en de zorg voor wie ook zonder koorts ergens last van heeft, wordt aan een zuster toevertrouwd. Zij is degene die uit de voorraadkamer haalt wat zij ziet dat ieder nodig heeft.

De beheersters van de voorraadkamer, de kleren of de boeken staan hun medezusters zonder morren ten dienst. Boeken kan men elke dag op een vast tijdstip aanvragen; aanvragen buiten die tijd worden niet ingewilligd. Maar wanneer het zusters ontbreekt aan de benodigde kledingstukken of schoenen en zij daarom verzoeken, krijgen zij die van de verantwoordelijken zonder uitstel verstrekt.

CONFLICTEN (6)

Maak in het geheel geen ruzie of beëindig ruzies zo snel mogelijk. Anders groeit de woede nog uit tot haat en maakt ze de splinter tot een balk⁵⁴ en de ziel tot moordenaar. Want het Schriftwoord 'Wie zijn broeder haat is een moordenaar'⁵⁵ heeft niet alleen betrekking op mannen, maar tegelijk met de mannelijke sekse, die door God het eerst is gemaakt, heeft ook de vrouwelijke sekse dit voorschrift gekregen.

Wie een ander met beledigingen, lelijke woorden of zelfs beschuldigingen heeft gekwetst, moet ervoor zorgen om weer goed te maken wat zij heeft gedaan, zo snel mogelijk. En degene die is gekwetst vergeeft haar dan zonder mitsen en maren. Was de kwetsing over en weer, dan vergeven ze elkaar over en weer hun schuld. Dit is vooral met het oog op uw gebed: hoe vaker u het bidt, des te heiliger moet het zijn.⁵⁶

Liever een driftkop die snel om vergeving vraagt zodra zij beseft dat zij een ander onrecht heeft gedaan, dan een binnenvetster die zich er maar moeilijk toe kan zetten vergiffenis te vragen. Maar wil iemand haar zuster niet vergeven, dan hoeft zij niet te hopen dat haar gebed iets uithaalt. En als een zuster nooit om vergiffenis wil vragen of dit niet van harte doet, is het zinloos dat zij in het klooster zit, ook al wordt zij er niet uitgezet.

Spreek daarom geen harde woorden. En zijn ze u eenmaal over de lippen gekomen, deins er dan niet voor terug diezelfde lippen te gebruiken voor het genezende woord: ze brachten ook de wonde toe.

Wanneer het echter de orde in huis is die u ertoe brengt harde woorden te spreken om jongeren tot de orde te roepen, en u merkt dat u hierbij de juiste maat te buiten gaat, dan wordt niet van u gevraagd hun om vergiffenis te vragen. Anders legt u een te grote nederigheid aan de dag tegenover degenen die onderdanig moeten blijven, wat afbreuk doet aan uw gezag. Maar vergiffenis moet u dan wel vragen aan de Heer van allen. Hij weet hoezeer u het beste met hen voor heeft, ook al pakt u ze harder aan dan nodig, en hoezeer u van hen houdt. Uw onderlinge liefde moet echter niet lichamelijk zijn, maar geestelijk. Wat schaamteloze vrouwen in schandelijke grappen en spel zelfs met andere vrouwen doen, dat moet achterwege blijven bij weduwen en kuise dienstmaagden van Christus die een heilig levensplan aanhouden. Dit geldt ook in het algemeen voor getrouwde vrouwen en meisjes die nog gaan trouwen.

LEIDING (7)

De overste wordt gehoorzaamd als een moeder. Men geeft haar daarbij alle eer, om niet in haar God te beledigen. Dit geldt nog veel sterker voor een priester die zorg draagt voor u allen.

Dit alles moet worden nageleefd, en als iets niet is nageleefd gaat men daar niet achteloos aan voorbij maar wordt de fout zorgvuldig verbeterd en rechtgezet. Dit is bovenal de taak van de overste, met dien verstande dat zij de voor u verantwoordelijke priester alles voorlegt wat haar eigen bereik of krachten te boven gaat.

Zijzelf acht zich niet gelukkig om haar overwicht in macht maar om haar diendende liefde. Door de achting die zij krijgt staat zij bij de mensen boven u, maar bij God zit zij aan uw voeten. Tegenover allen betoont zij zich in goede werken een voorbeeld; zij wijst druktemaaksters terecht, troost de kleinmoedigen, vangt zwakken op en heeft geduld met iedereen.⁵⁷ Zij houdt van de orde in huis en dwingt er respect voor af. En hoewel beide nodig is, moet zij van u eerder liefde dan vrees willen krijgen, altijd vanuit de gedachte dat zij God rekenschap zal moeten afleggen over u.

Zorgt u er dus voor te gehoorzamen, niet alleen uit bekommering om uzelf, maar ook om haar: zo hoog als zij bij u staat, zo groot is het gevaar waarin zij verkeert.

DEZE REGEL (8)

De regel van Augustinus, vertaald door Vincent Hunink,
Athenaeum-Polak & Van Gennep, Amsterdam 2005
tweede, elektronische versie 2010
www.vincenthunink.nl
[24 van 36]

De Heer geve dat u dit alles met liefde in acht neemt, als liefhebsters van geestelijke schoonheid, met de goede geur van Christus⁵⁸ om u heen dankzij uw levenswijze. U staat niet als slavinnen onder de wet, maar als vrije mensen onder de genade.⁵⁹

Eens per week wordt dit boekje aan u voorgelezen, zodat u zich erin kunt spiegelen, om te zien of u niets vergeet en verwaarloost. Constateert u dat u doet wat daarin staat, dank dan de Heer, de gever van alle goeds. Maar ziet een van u dat zij nog in iets tekort schiet, dan moet zij het verleden betreuren en opletten voor de toekomst. Laat zij bidden dat haar schuld haar wordt vergeven en zij niet in bekoring wordt geleid.⁶⁰

BIJLAGE 2:
HUISREGELS BINNEN HET KLOOSTER (versie voor vrouwen)
(*Ordo monasterii feminis datus*)

Voor alles geldt: u moet van God houden en vervolgens ook van uw naaste zoals van uzelf.⁶¹ Want dat zijn de belangrijkste voorschriften die wij hebben gekregen.

Wees één van ziel en één van hart⁶² in de Heer. Noem niets uw privé-bezit, maar laat alles voor u gemeenschappelijk bezit zijn.

GEBEDEN EN PSALMEN

Hoe moet u bidden en psalmen zeggen? Dat zal ik u nu aangeven. In het morgengebed worden drie psalmen gezegd, daarna een beurtzang en lofzang, gevolgd door een hymne en het onzevader. Op het derde uur wordt eerst één psalm gereciteerd, dan komen drie antifonen en daarna een reponsie, twee lezingen (een uit de profeten, een uit de apostelen) en ten slotte lofzang, hymne en onzevader. Op dezelfde wijze gaat het op het zesde en negende uur. Bij de avonddienst komen er drie psalmen, dan een beurtzang, lofzang en slotgebed. En op een geschikt moment na de avonddienst, als iedereen zit, volgen lezingen. Daarna worden volgens gebruik de slotgebeden voor het slapengaan gezegd. Daarna zeggen allen elkaar goedenacht en gaan naar hun eigen slaapplek.

Na het slotgebed mag niemand van u spreken, maar ga rustig slapen, met een eenvoudig hart en een nederige ziel. De abdis moet in uw midden slapen. Geen twee zusters in één bed, anders zou het tegen elkaar liggen lusten kunnen opwekken.

Nachtelijke gebeden: elke dag moeten er psalmen worden gereciteerd, een vaste en drie andere.⁶³ Daarna komen drie psalmen uit het psalmenboek met drie beurtzangen, vier kantieken, twee lezingen, lofzang, hymne en onzevader.

Bij vigilies van feestdagen en zondagen komt daar telkens nog een psalm bij ter ere van het feest of de verrijzenis van de Heer.

DAGINDELING

Men werkt van 's ochtends vroeg tot het zesde uur. Het zesde tot het negende uur is vrij voor lectuur. Daarna worden de boeken ingeleverd en is er een maaltijd. Na de maaltijd werkt men in de tuin of waar het maar nodig is, tot aan het uur van de avonddienst.

EIGENDOM

Niemand mag iets voor zichzelf als eigendom claimen, of het nu gaat om kleding of om wat dan ook. Wij willen namelijk een leven leiden als van de apostelen, waarin zij alles gezamenlijk bezaten en samen één van hart en één van ziel⁶⁴ waren in de Heer.

GEHOORZAAMHEID

Niemand doet iets onder gemor. Dan wordt zij niet veroordeeld als mensen die morren en gaat zij niet samen met hen te gronde.

De zusters moeten getrouw hun geestelijke moeder gehoorzamen. Hun overste betonen zij in alle eer en eenvoud respect zoals dat past bij hun heilige staat.

TAFELGEWOONTEN

Aan tafel gezeten zwijgt men en luistert naar de lezing. Als er iets nodig is, bekommert de overste zich erom. Zaterdags en zondags, zoals is vastgesteld, kan wie dat wil wijn krijgen. Wie niet wil, mag daar geen kritiek op krijgen. Niemand mag iets gebruiken buiten de gezamenlijke tafel. Dat past namelijk niet bij de vaste ordening van het klooster.

DIENST BUITEN HET KLOOSTER

Als er producten van het klooster naar buiten moeten, gaan leken er opuit voor de verkoop. En als er evenzo iets aangekocht moet worden ten behoeve van het klooster, is alles aan het oordeel van de abt van wiens klooster men bescherming en leiding verwacht. Geen van de religieuzen mag in het openbaar verschijnen.

WERK

Voor geklets is bij de zusters geen plaats. Vanaf de vroege ochtend zetten zij zich aan hun werk en na de gebeden van het derde uur gaan ze evenzo weer aan het werk. Ze mogen niet ergens gaan staan praten, tenzij over iets wat nuttig is voor de ziel. Men werkt zittend en zwijgend, tenzij het werk vereist dat iemand iets zegt.

De regel van Augustinus, vertaald door Vincent Hunink,
Athenaeum-Polak & Van Gennep, Amsterdam 2005
tweede, elektronische versie 2010
www.vincenthunink.nl
[27 van 36]

SANCTIES

Als iemand zich niet alle moeite getroost dit alles te vervullen, gesteund door het erbarmen van de Heer, en een arrogante houding aanneemt en erop neerkijkt, dan krijgt zij een dringende vermaning, een- en andermaal. En betert zij zich niet? Laat haar beseffen dat zij dan valt onder de sancties van het klooster, zoals dat hoort, en kan worden uitgesloten. En als zij nog zo jong is dat zij niet snapt wat voor straf uitsluiting is, moet zij duchtig honger lijden of krijgt een flink pak slaag.

NOTEN

1. Vgl. Ps 67 (68),7.
2. Vgl. Hnd 4,32.
3. Hnd 4,32; 35.
4. Vgl. Kol 3,1-2.
5. Vgl. 2 Kor 6,16.
6. Kol 4,2.
7. Vgl. Am 8,11.
8. Vgl. Spr 24,12.
9. Vgl. Spr 24,18.
10. Spr 27,20, volgens de Septuagint.
11. Vgl. Mt 18,15-17.
12. Vgl. Hnd 4,35.
13. 1 Kor 13,5.
14. Vgl. Mt 7,5.
15. 1 Joh 3,15.
16. Deze woorden verwijzen naar het onzevader, met name de zinsneden 'en vergeef ons onze schuld, zoals ook wij aan anderen hun schuld vergeven.'
17. Vgl. Tit 2,7 en 1 Tes 5,14.
18. Vgl. 2 Kor 2,15.
19. Vgl. Rom 6,14-22.
20. Vgl. Mt 6,12-13.
21. Vgl. Mt 22,37-40.

22. De psalmnummering is die van de Griekse en Latijnse bijbelvertalingen. Deze wijkt deels af van de tegenwoordig gangbare nummering.
23. Ongeveer negen uur 'ochtends.
24. De identiteit van de geadresseerde is niet bekend.
25. 2 Kor 1,23-24 (hier vertaald volgens Augustinus' Latijnse tekst).
26. Fil 2,27.
27. Vgl. Kl 2,19.
28. Vgl. Ps 67 (68),7.
29. Vgl. Hnd 4,32.
30. Gal 5,7-9 (hier vertaald volgens Augustinus' Latijnse tekst). Het hier weggelaten vervolg van het citaat luidt: '... bederft het hele deeg.'
31. Mt 26,41; Mc 14,38; Lc 22,40 en 46.
32. 2 Kor 12,20 (hier vertaald volgens Augustinus' Latijnse tekst).
33. Vgl. 1 Kor 3,6-8.
34. Vgl. Jr 12,13.
35. Vgl. 2 Pe 2,9 en Ps 17(18),30.
36. Vgl. Gal 5,10.
37. De Donatisten vormden een afgescheiden christelijke kerk in Noord-Afrika, waarin veel nadruk werd gelegd op complete morele zuiverheid. Augustinus bestreed de Donatisten jarenlang als afvalligen, zowel in geschrifte als in zijn praktijk als bisschop. In de tijd dat hij deze tekst schreef (423), was de invloed van de Donatisten sterk afgenomen en waren velen teruggekeerd tot de katholieke kerk.
38. In christelijke vrouwenkloosters was en is altijd ook een priester actief. Zijn gezag kan in bepaalde opzichten boven dat van de overste of abdis uitgaan.
39. Vgl. Kol 3,15.
40. Vgl. Mt 27,3-5 (Judas) en 26,75 (Petrus).

41. Vgl. Ps 67 (68),7.

42. Hnd 4,32.

43. Hnd 4,32; 35.

44. Vgl. Kol 3,1-2.

45. Vgl. 2 Kor 6,16.

46. Kol 4,2.

47. Vgl. Am 8,11.

48. Vgl. Spr 24,12.

49. Vgl. Spr 24,18.

50. Spr 27,20, volgens de Septuagint.

51. Vgl. Mt 18,15-17.

52. Vgl. Hnd 4,35.

53. 1 Kor 13,5.

54. Vgl. Mt 7,5.

55. 1 Joh 3,15.

56. Deze woorden verwijzen naar het onzevader, met name de zinsneden 'en vergeef ons onze schuld, zoals ook wij aan anderen hun schuld vergeven.'

57. Vgl. Tit 2,7 en 1 Tes 5,14.

58. Vgl. 2 Kor 2,15.

59. Vgl. Rom 6,14-22.

60. Vgl. Mt 6,12-13.

61. Vgl. Mt 22,37-40.

62. Vgl. Hnd 4,32.

De regel van Augustinus, vertaald door Vincent Hunink,
Athenaeum-Polak & Van Gennep, Amsterdam 2005
tweede, elektronische versie 2010
www.vincenthunink.nl
[31 van 36]

63. De tekst van het handschrift is hier onzeker.

64. Vgl. Hnd 4,32.

NAWOORD

Een titel als *De regel van Augustinus* klinkt tamelijk eenvoudig en eenduidig. Maar anders dan bij kloosterregels zoals de *Regel van Benedictus* (6e eeuw) is het niet meteen helder welke Latijnse tekst bedoeld wordt. Er zijn op naam van Augustinus (354-430) namelijk verschillende teksten overgeleverd die in verband worden gebracht met zijn ideeën over de inrichting van het kloosterleven. De belangrijkste zijn een drietal basisteksten: een vrij algemeen geformuleerde 'regel', een korte lijst met praktische 'huisregels' en een passage van een brief waarin een opstandige vrouwencommunititeit wordt bekritiseerd. De eerste twee teksten zijn, opmerkelijk genoeg, overleverd in zowel een versie voor mannen als een voor vrouwen. In de handschriftelijke traditie zijn van deze vijf teksten bovendien weer verschillende combinaties ontstaan, veelal met een eigen titel.

Dat levert een tamelijk onoverzichtelijke situatie op. Want wat zijn nu de eigenlijke bronteksten en in welke combinatie en volgorde moeten ze worden gelezen? Zijn de mannelijke versies afgeleid van de vrouwelijke of omgekeerd? Problemen met betrekking tot de datering en de authenticiteit maken de zaak er nog lastiger op. Luc Verheijen heeft er in zijn tweedelige, fundamentele studie *La règle de Saint Augustin* (Paris 1967) bijna 750 bladzijden voor nodig om enige helderheid in deze materie te brengen. Voor deze nieuwe Nederlandse vertaling worden de conclusies van Verheijen als uitgangspunt genomen.

Het lijkt hoe dan ook het meest zinnig om zoveel mogelijk terug te gaan naar de basisteksten. Aaneengesloten combinaties van teksten vallen daarmee dus af. Inhoudelijk het belangrijkste en traditioneel verreweg het invloedrijkst is de 'regel'-tekst. Anders dan lange tijd is gedacht, blijkt de vrouwelijke versie, de zogeheten *Regularis informatio*, beter te verklaren als een afgeleide van de mannelijke versie, het *Praeceptum*, dan omgekeerd. Enkele inhoudelijke afwijkingen laten de conclusie toe dat het daar waarschijnlijk om invoegingen gaat om een bestaande tekst aan te passen voor de specifieke situatie van een vrouwengemeenschap.

Datzelfde geldt voor de tweede, meer praktische tekst met huisregels voor het klooster. Ook hier lijkt bij de vrouwelijke versie sprake van welbewuste aanpassingen van een reeds bestaande, mannelijke tekst. Over de vragen wanneer en door wie deze teksten zijn aangepast is veel inkt gevloeid. Het zou natuurlijk mooi zijn als Augustinus zelf verantwoordelijk was voor alle genoemde teksten, maar veel duidt er toch op dat de vrouwelijke versies in zijn directe omgeving zijn ontstaan, al dan niet op zijn instigatie, misschien nog tijdens zijn leven of anders kort daarna.

De *Ordo Monasterii* heeft trouwens op zichzelf al geen sterke papieren als het om authenticiteit gaat. Een groot deel ervan wordt

wel toegeschreven aan Alypius, een vriend van Augustinus. Mogelijk heeft die na een verblijf in Bethlehem een tekst uit het oosten meegenomen en vertaald voor de eigen praktijk in Noord-Afrika. De openingsregels en het slot zijn waarschijnlijk weer van Augustinus zelf. Daarin stelt hij de op zichzelf nogal strenge tekst in het perspectief van het gemeenschappelijk leven.

Ter wille van de duidelijkheid is besloten om in deze uitgave de drie basisteksten eenvoudigweg op te nemen als afzonderlijke onderdelen, in volgorde van belangrijkheid. Van de 'regel' en de praktische voorschriften wordt hier de oudste, mannelijke versie gegeven. De hiervan afgeleide vrouwelijke varianten zijn als bijlagen achterin het boek opgenomen. Als derde tekst volgt het waarschijnlijk authentieke brieffragment van Augustinus dat bekend staat als *Obiurgatio*. Hierin roept Augustinus op kritische wijze een vrouwencommunititeit tot de orde waar men tegen de eigen overste in opstand was gekomen. Om welke gemeenschap het precies gaat is onduidelijk, maar het zal ergens in Noord-Afrika zijn geweest.

Voor de Latijnse tekst van *Praeceptum, Ordo Monasterii* en *Obiurgatio* is uitgegaan van de al genoemde studie van Verheijen, die van deze drie teksten een kritische editie heeft opgenomen (respectievelijk p. 417-437, 148-152 en 105-107 van deel 1). In het geval van de *Regularis Informatio* moest worden teruggegrepen op de oudere editie van Augustinus' brieven door A. Goldbacher in het *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*, nr. 57 (p. 359-371), Wien-Leipzig 1911 (herdrukt New York-London 1961). De laatste tekst, de *Ordo Monasterii feminis datus*, berust in feite op slechts een enkel handschrift, waarvan Verheijen (p.140-142) een getrouwe transcriptie geeft. Het Latijn van dit handschrift is van een opvallend laag niveau, getuige de vele spel- en grammatica-fouten.

Een vergelijking van de beide mannelijke en vrouwelijke teksten levert tal van kleine, maar markante inhoudelijke verschillen op. Deels zijn die het gevolg van problemen in de tekstuele overlevering, maar vooral ook door duidelijke kleine en grote ingrepen: de schrijver of bewerker zag zich zelfs genooddaakt om voor vrouwenkloosters enkele bepalingen toe te voegen, bijvoorbeeld over de haardracht en de lichamelijke omgang met elkaar (zie de *Regularis Informatio* 4 en 6). In veel andere vertalingen worden deze elementen uit de tekst verwijderd als onechte, late toevoegingen. Dat veronderstelt authentiek augustijnse bronteksten die identiek zijn aan de mannelijke versies, op de voornaamwoorden en uitgangen en het woord 'zusters' na. Dat zijn echter ideale reconstructies waarover allerminst zekerheid

bestaat. Hier is daarom volstaan met het vertalen van de vrouwelijke versies zoals ze zijn overgeleverd in de handschriften.

Met deze vijf teksten biedt deze uitgave een overzicht van het meest relevante bronnenmateriaal. Eerdere Nederlandse uitgaven beperken zich doorgaans tot de twee versies van de algemene 'regel', waarbij de vrouwelijke versie inhoudelijk identiek is gemaakt aan de mannelijke.

Het geheel van de Nederlandse vertalingen is bedoeld als een pendant bij de *Regel van Benedictus*, die ik eerder voor Athenaeum - Polak & Van Genneep vertaalde (Amsterdam 2000, herdrukt 2003). Veel van wat daarin werd gezegd bij wijze van toelichting op de vertaling geldt ook hier.

Deze uitgave is niet bedoeld ter vervanging van gerespecteerde Nederlandse vertalingen die in omloop zijn binnen augustijnse kloosters en kringen van direct daarbij betrokkenen. Hierbij denk ik met name aan de veelgebruikte vertaling van de augustijnse regel door T.J. van Bavel o.s.a., die al vele jaren in verschillende uitgaven wordt gebruikt. Ik raadpleegde bij het vertaalwerk de fraai gedrukte versie van Van Bavel's vertaling die in 1998 verscheen bij het Augustijns Historisch Instituut te Heverlee (B).

De nieuwe vertaling richt zich op een breder publiek van belangstellenden in de geschiedenis van de westerse geschiedenis en spiritualiteit. De *Regel van Augustinus* blijft voor hen in de praktijk al te gemakkelijk een gesloten boek. Dat ligt ongetwijfeld mede aan de complexe achtergrond en ontstaangeschiedenis, zoals hierboven geschetst, en misschien ook aan de beperkte omvang van de teksten en het relatieve gebrek aan concrete regelgeving, anders dan in de uitgebreide en gedetailleerde *Regel van Benedictus*. Het zou echter jammer zijn als de *Regel van Augustinus*, de eerste kloosterregel in het Latijn en daarmee het fundament van westers kloosterleven, slechts bereikbaar bleef voor een gespecialiseerd, monastiek betrokken publiek. Deze uitgave wil daarom een andere, nieuwe mogelijkheid bieden terug te grijpen op de oude bronnen en te bezien wat die nog te zeggen hebben voor de 21e eeuw.

Om deze mogelijkheid tot eigen interpretatie open te houden is in dit boek afgezien van een uitvoerige historische of spirituele toelichting, en zijn de teksten slechts spaarzaam geannoteerd. Wel zijn tussenkopjes toegevoegd om de oriëntatie te vergemakkelijken. Voorts wijst het inleidende essay van Kees Fens hier enkele wegen die de lezer zou kunnen gaan. Hopelijk kan de combinatie van essay en vertaling inspirerend werken.

De regel van Augustinus, vertaald door Vincent Hunink,
Athenaeum-Polak & Van Genneep, Amsterdam 2005
tweede, elektronische versie 2010
www.vincenthunink.nl
[35 van 36]

Bij het voorbereiden van de vertaling heb ik welkome hulp gekregen van Hans van Reisen, studiesecretaris van het Augustijns Instituut te Eindhoven. Ik ben hem voor zijn tijd, aandacht en suggesties dankbaar. Natuurlijk is hij niet verantwoordelijk voor het uiteindelijke resultaat.

Er is geen gebrek aan studies over Augustinus. Er verschijnen tegenwoordig vele honderden artikelen en boeken per jaar. Uit de vloedgolf aan literatuur noem ik een handzame, moderne biografie: Garry Wills, *Saint Augustine*, London 2000 (Nederlandse editie, vertaald door Jan Braks, Amsterdam 2001). Een eerste oriëntatie op verdere studie bieden enkele nuttige brochures van het Augustijns Instituut te Eindhoven (www.augustijnsinstituut.nl): Hans van Reisen, *Augustinus, bisschop van Hippo, beknopt overzicht van zijn leven en werk*, Eindhoven 2002; en Hans van Reisen, *Met Augustinus aan de slag, hulpboek voor de studie van Augustinus*, Eindhoven 2002. Verder verwijs ik naar het themanummer over Augustinus van het tijdschrift *Hermeneus*, uitgegeven door het Nederlands Klassiek Verbond (74e jaargang 2002, nr. 2). Een uitvoerig, wetenschappelijk totaaloverzicht is te vinden in: Therese Fuhrer, *Augustinus*, Darmstadt 2004 (Wissenschaftliche Buchgesellschaft). Aan Augustinus zijn ook vele websites gewijd. Speciale vermelding verdienen: www.augustinus.de, met onder meer een uitvoerige bibliografische databank, en www.augustinus.it, waar een groot aantal teksten van Augustinus in het Latijn en in verschillende moderne talen vrijelijk beschikbaar is.

In het Nederlands bestaan voorts tal van moderne Augustinus-vertalingen, waarin de lezer meer materiaal van en over de kerkvader kan vinden. Belangstellenden in de augustijnse visie op monastiek leven verwijs ik graag naar: T.J. van Bavel, *Ooit een land van kloosters. Teksten van Augustinus over het kloosterleven*, Heverlee-Leuven 1999. In deze ruime bloemlezing is Van Bavel's eerder genoemde vertaling van de regel opgenomen, evenals een versie van de *Ordo Monasterii* en de *Obiurgatio*, naast tal van fragmenten uit andere werken. Relevant is voorts: Aurelius Augustinus, *Het werk van monniken*, vertaald door Laurens Baas en Vincent Hunink, ingeleid door Paul van Geest, Zoetermeer 2002. In het werkje betoogt Augustinus dat monniken gewoon moeten werken voor hun onderhoud. De inleider komt onder meer uitvoerig te spreken over Augustinus' *Praeceptum* en *Ordo Monasterii*, zoals ook elders; zie vooral: Paul van Geest, *Integriteit als weg naar God. Over de spiritualiteit van Augustinus*, rede uitgesproken bij de

De regel van Augustinus, vertaald door Vincent Hunink,
Athenaeum-Polak & Van Gennep, Amsterdam 2005
tweede, elektronische versie 2010
www.vincenthunink.nl
[36 van 36]

aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar Augustijnse studies aan de Katholieke Universiteit te Utrecht, Utrecht 2002.

Afzonderlijke studies naar de regel zijn betrekkelijk schaars. Naast de al genoemde, fundamentele studie van Luc Verheijen en diens gebundelde artikelen (*Nouvelle approche de la règle de saint Augustin*, Bégrolles-en-Mauges 1980, en *Nouvelle approche de la règle de saint Augustin II: Chemin vers la vie heureuse*, Louvain 1988), is vooral een handzaam Engels overzicht te noemen: George Lawless OSA, *Augustine of Hippo and his monastic rule*, Oxford 1990. Lawless biedt tekst en vertaling van de drie basisteksten, met een uitvoerige, vooral historische inleiding. Hij bespreekt ook de belangrijkste controverses over de teksten. Een meer theologisch gerichte studie is: Agostino Trapè o.s.a., *La règle de Saint Augustin commentée*, Abbaye de Bellefontaine, Bégrolles-en-Mauges 1993.

Vincent Hunink